

4. Коваль Т.М. Читач універсальної бібліотеки в системі бібліотечно-інформаційних послуг / Т.М. Коваль // Бібл. вісн. – 2003. – № 2. – С. 20–23.
5. Яценко О. Система інформаційного забезпечення бібліографічної діяльності / О. Яценко // Вісн. кн. палати. – 1999. – № 10. – С. 23–28.

В работе выяснено инновационные направления развития информационной деятельности библиотеки как важного элемента научной и учебной инфраструктуры вуза, что обусловлено, прежде всего, информатизацией сферы образования и библиотечного дела, описаны современные библиотечные технологии, используемые в библиотечно-информационном обслуживании. Определены основные направления развития информационной деятельности библиотеки в информационной среде университета; деятельность научной библиотеки КПНУ им. И. Огиенко: задачи, основные информационные ресурсы; достижения библиотеки по формированию электронной поддержки обучения и перевода ресурсов библиотеки в электронную форму. Охарактеризованы решения по совершенствованию информационной деятельности библиотеки университета.

Ключевые слова: *информационно-коммуникационные технологии, библиотеки, качество обслуживания, новейшие информационные технологии, информационные, библиотечные услуги.*

Innovative directions of development of informative activity of library are in-process found out as an important element of scientific and educational infrastructure of INSTITUTE of higher, that predefined above all things, by informatization of sphere of education and library business, modern library technologies which are used in to library-informative service are described. Certainly basic directions of development of informative activity of library in the informative environment of university; activity of scientific library of KPNU the name of I. Ogienka: task, basic informative resources; achievement of library is from forming of electronic support of studies and translation of library resources in electronic form. Celebrated of decision in relation to the improvement of informative activity of library of university.

Key words: *information and communication technologies, libraries, service quality, modern information technology, information needs, library services.*

Отримано: 20.09.2012

УДК 378.147:02–51

С. С. Никитюк,
м. Кам'янець-Подільський

ГУМАНІСТИЧНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ БІБЛІОТЕЧНОГО ФАХІВЦЯ

В статті розглядаються загально педагогічні проблеми гуманізації освітнього процесу, які відзначають пріоритетність цілей всебічного розвитку особистості майбутнього бібліотечного фахівця. Кінцевою метою гуманізації освіти називається розвиток професійної морально-духовної особистості

Ключові слова: *гуманізм, гуманізація освіти, виховання, професійна підготовка бібліотечного фахівця, досвід викладання, професійна самореалізація, особистісно-орієнтований підхід, педагогічна етика, бібліотечне спілкування, особистість.*

Зміни, що відбуваються в суспільстві, суттєво впливають на модель сучасної бібліотеки, її соціокультурної ролі. Бібліотеки є першоосною, фундаментом культури суспільства. Їм притаманні риси, обумовлені менталітетом нації, традиціями

і особливостями її культури. Питання гуманізації і демократизації суспільства вимагають від бібліотек посиленої уваги до особистості. Усвідомлення нової парадигми гуманізації інформаційних відношень, розвитку бібліотек в якості не тільки інформаційних посередників, але й центрів людського спілкування, орієнтує на зміну свідомості бібліотекарів: від носіїв технологій до особистісно-орієнтованих відносин. Впровадження інформаційних технологій не може відкинути традиційні форми бібліотечного спілкування. Бібліотекарі виступають не тільки в ролі консультантів, аналітиків, технологів, а й як психологи, порадики, вчителі. Зміна соціального обличчя бібліотеки потребує нової професійної самосвідомості її співробітників. Професія стає соціально значущою і престиж її зростає тоді, коли зміст і суспільні функції цієї професії теоретично усвідомлені та практично реалізовані, тобто, якщо досягнута висока професіоналізація даної діяльності [11].

Концепція підготовки професійної моделі бібліотечного працівника передбачає, щов процесі освіти студент не лише збагачується знаннями, – він повинен отримати можливість проявити свій творчий потенціал, усвідомити своє місце в суспільстві і себе як особистість. Одним з принципів реалізації Державної Національної програми «Освіта (Україна – XXI ст.) є *гуманізація освіти*, що полягає в утвердженні людини як найвищої цінності, у найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб [10].

Під гуманізацією освіти ми розуміємо процес створення умов для самореалізації, самовизначення особистості студента в просторі сучасної культури, створення у навчальному закладі такої атмосфери, яка б стимулювала активність внутрішнього життя особистості і спонукала до творчості і саморозвитку, сприяла морально-психологічній перебудові молодого людини, внутрішній переорієнтації системи духовних цінностей, усвідомленню власної гідності і цінності іншої людини, формувала почуття відповідальності і причетності до минулого, сучасного і майбутнього.

Сьогодні, в умовах збіднення духовного життя суспільства, його криміналізації, нівелювання загальнолюдських цінностей, прагматизації мислення, озлобленості, низької культури спілкування, як ніколи гостро постає питання гуманізації освіти. Ця проблема є актуальною для школи всіх рівнів і вищої зокрема. Ми розглядаємо гуманізацію освіти як крок до впровадження нової гуманістичної ідеології. Під терміном «гуманізація» розуміється залучення студентства до вироблених суспільством цінностей. Гуманізація життя визначає необхідність формування у студента не тільки потреби в освіті, але й потреби в альтруїзмі як життєвої філософії у сучасному непевному світі [4].

Розглядаючи гуманізацію освіти як необхідну першочергову умову зміни змісту роботи навчального закладу, на перший план виступає проблема підвищення рівня культури викладача і студента, розвитку їх творчих здібностей. В умовах гуманістичної парадигми викладач і студент стають рівноправними учасниками педагогічного процесу. Студент разом з викладачем бере участь у формуванні цілей, завдань, форм і методів педагогічного процесу. Отже, до гуманістичних аспектів необхідно віднести і створення творчої атмосфери в навчанні фахівця, і забезпечення можливостей загальнокультурного розвитку студентів, і організацію дозвілля студентів.

Вплив даної тенденції виявляється в зміні таких структурних компонентів системи професійної підготовки бібліотечних працівників, як мета, зміст, форми і засоби освітньо-виховної діяльності. У більш розгорнутому варіанті аналізована тенденція включає такі складові, як: – національна спрямованість; відкритість; перенесення акценту з навчальної діяльності викладача на діяльність студента; самоствердження особистості майбутнього бібліотекаря

за умов педагогічної підтримки; перетворення позицій педагога і студента в особистісно рівноправні; творча спрямованість навчального процесу; перехід від регламентовано-контрольованих способів організації навчального процесу до активно-розвиваючих; наступність та неперервність освіти [5].

Унікальність та складність бібліотечної діяльності проявляються у широкому впровадженню інформаційних технологій і комп'ютерних мереж зв'язку. Основним принципом бібліотечної фахової освіти має стати випереджувальний характер її розвитку, а нинішні випускники повинні вміти працювати з будь-якими технічними засобами і програмним забезпеченням, що будуть впроваджуватись завтра. В той же час, не змінилися основні принципи діяльності бібліотек: ставлення до читача як до центральної постаті; розуміння необхідності бібліотечної професії у майбутньому; надання першорядного значення гуманітарній складовій бібліотечної діяльності; погляд на видатні технічні та технологічні досягнення як на збільшення сутнісних можливостей бібліотеки [8]. Тобто *зміни технології не заперечують гуманістичного підходу*. Нові технології (комп'ютерні, мультимедійні, віртуальні) і нове інформаційне середовище не знімають психологічних проблем безпосередньої взаємодії бібліотекаря і читача, зокрема в аспекті допомоги щодо адекватного сприйняття інформації і знань. Кінцевою метою гуманізації навчального процесу є розвиток професійно підготовленої морально-духовної особистості. Випускник спеціальності «Бібліотечна справа» має бути різнобічно освіченим, оскільки нульові знання в інших областях, крім його фахової, не дозволять йому стати сучасним професіоналом, досягнути успіху. Бібліотеці сьогодні потрібні ті, хто виявляє стійкий інтерес до професії, має організаторські, творчі здібності, комунікабельні, ті, що мають активну життєву позицію. Бібліотеці майбутнього потрібні фахівці з актуальними знаннями, гнучкістю і критичністю мислення, творчою ініціативою, високим адаптаційним потенціалом. Не менш важливими будуть такі якості як висока моральність, особистісна відповідальність, внутрішня свобода, налаштованість на досягнення мети коректними засобами [9].

Ступінь підготовки фахівця бібліотечно-інформаційної сфери оцінюється його загальноосвітнім, культурним рівнем, громадянською позицією, адекватною реакцією на зміни в суспільстві, знанням іноземних мов. Тому студенти вивчають значний обсяг літератури, історію, ділову українську та іноземну мови, правознавство, економічну теорію, культурологію, філософію, педагогіку й психологію. При вивченні гуманітарних (у тому числі суспільних) дисциплін звертається увага на самоцінність особи.

Зміст підготовки фахівців, крім гуманітарних, соціально-економічних і професійно-орієнтованих дисциплін, передбачає засвоєння студентами циклу дисциплін професійної та практичної підготовки: «Соціальні комунікації», «Бібліотечні фонди», «Основи документознавства», «Основи аналітико-синтетичної обробки документів», «Обслуговування в бібліотеці», «Бібліографічна діяльність бібліотеки», «Управління діяльністю бібліотеки», в рамках яких студенти засвоюють теоретичні знання та опановують практику основних процесів бібліотечної діяльності.

Особливе місце в гуманістичній складовій формування майбутнього бібліотекаря займає навчальна дисципліна «Професійна етика бібліотекаря», яка спрямована на розвиток в кожному студентові неповторної людської індивідуальності і, одночасно, орієнтує молодь на високі моральні цінності, активну громадянську позицію, виховує високу культуру спілкування та культуру емоцій, доброзичливість і увагу до кожної людини, вчить не допускати безцеремонності, фамільярності, слідкувати за мовою, чіткістю дикції, бути уважним до свого зовнішнього вигляду, формувати власний позитивний імідж.

Процеси гуманітаризації освіти передбачають застосування нових психолого-педагогічних методик і систем викладання, які б забезпечували гуманістичну орієнтацію професійної підготовки майбутніх бібліотекарів. Працюючи з молоддю, найчастіше використовують *комунікативний метод* як найбільш ефективний, що активно використовується світовою педагогічною думкою як найрезультативніший. Саме діалог (а не домінування монологу педагога) сприяє вивільненню студента від психологічного пригнічення в навчальному процесі. Діалогічна форма спілкування в умовах пошукової діяльності сприяє розвитку мислення, дає можливість оволодіти способами співпраці, навчитись плідно співпрацювати. Не випадково в інтерактивних технологіях застосовуються дебати, дискусії, «мозковий штурм», ділові ігри, проблемні обговорення, занурення у професійне середовище, тощо – у всіх цих формах спілкування (комунікація) ефективно застосовується як важливий фактор навчання й виховання.

Суттєву роль у процесі формування професіоналізму відіграє ціннісно-смысловая сфера особистості. Важливо, щоб із ранніх етапів професійного становлення студенти почали осмислення свого ціннісного простору, побачили його зв'язок із цілями й завданнями обраної професії, а також були залучені до спеціально організовану роботу з розвитку своїх смислових орієнтирів [6].

Дуже важливо в процесі навчання дотримуватися таких гуманістичних позицій, які дозволять розкрити потенційні можливості кожного студента, сформувати у нього найбільш високий рівень пізнавальної потреби. Особливого значення набуває формування етично обумовленої *мотивації навчання*. Мотиваційні чинники обумовлюють успішне становлення особистості, набуття фахових знань, умінь, навичок. Провідними мотивами навчання певної частини студентської молоді є не досягнення успіху в оволодіння знаннями зі спеціальних, фахових предметів, а прагнення більш-менш благополучно здолати етапи навчального процесу, склавши сесію. Якості фахівця за такої мотивації не буде високою і, навпаки, високою, коли студент виявляє щире зацікавлення у навчанні, коли він усвідомлює важливість того, що вивчається для майбутньої діяльності. Гуманістична, особистісна орієнтація професійної підготовки передбачає звернення головної уваги на ціннісно-мотиваційну доміную особистості, котра визначає спрямованість останньої, зокрема професійну [2]. Важливим акцентом у роботі зі студентами має стати орієнтація на успішність у навчанні з наголосом на її процес і результат, а не залякування студента негативною оцінкою чи можливістю втрати стипендії.

Однією з найбільш важливих умов запобігання конфліктів у навчально-виховному процесі є дотримання принципу гуманності, який передбачає готовність суб'єктів до діалогічних, партнерських стосунків, взаємну відкритість та психологічну готовність до взаємосприйняття; довірливий демократичний стиль взаємин; творчий, індивідуальний підхід викладача до спільної діяльності з студентом, високий рівень його професіоналізму, індикатором якого виступає вміння вчасно виявляти та скеровувати перед конфліктну ситуацію у розвиток та утвердження гармонійних взаємин. Духовність для студента – це можливість самореалізації на основі вищих цінностей: моральності, поваги, творчості; духовність для викладача – це уникнення безпечелічного та принизливого ставлення до студента, це величезна відповідальність перед власною совістю, а також необхідність виконання функції духовного референта, взірця для наслідування.

Навчання, виховання, самовиховання, соціалізація – єдиний процес, який розвиває особистість, адаптує її до змін і реалій сучасного життя. Наша мо-

лодь – наше майбутнє. Тому ті, хто із дня в день мають змогу співпрацювати з нашим майбутнім, сприяючи зрушенням у плані його покращення, не можуть не відчувати важливість своєї діяльності. Зміни відбуваються повсякчасно, але якими саме стануть ці зміни, багато в чому залежить від сьогоденних студентів і від тих, хто сприяє розкриттю їх потенціальних можливостей, допомагає їх самореалізації як майбутніх спеціалістів, як громадян, які мають бачити та вирішувати важливі проблеми сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Алтухова Г. Профессиональная этика библиотекаря / Г. Алтухова. – М., 2000. – 102 с.
2. Андрущенко В. Освіта має плекати духовність / В. Андрущенко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : зб. наукових праць. – Випуск 11(24) – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – С. 3–7.
3. Бех І. Законопростір сучасного виховного процесу / І. Бех // Вища освіта України. – 2004. – №1. – С. 10–13.
4. Беланова Р.А. Гуманізація та гуманітаризація освіти в класичних університетах (Україна-США). – К. : Центр практичної філософії, 2001. – 216 с.
5. Буяльська Т. Гуманізація освіти – вичерпане гасло чи (не) виконане завдання? / Т. Буяльська // Освіта. – 2006. – № 26–27. – С. 4–5.
6. Грабар Н.Г. Життєва потреба розвитку професії / Н.Г. Грабар, В.П. Жукова // ВКП. – 2007. – №9. – С. 27–30.
7. Грабар Н.Г. Суттєві цінності бібліотек ВНЗ: реалії та перспективи / Н.Г. Грабар // ВКП. – 2006. – № 8. – С. 12–15.
8. Езова С.А. Библиотека – центр человеческого общения / С.А. Езова // Библиотековедение. – 2006. – № 11. – С. 123–125.
9. Жукова Т.Д. Профессиональное сознание библиотекаря: теоретический анализ проблемы / Т.Д. Жукова // Школьная б-ка. – 2007. – 34. – С. 17–26.
10. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Педагогічна газета. – 2001.
11. Чачко А.С. Бібліотекарі в інформаційному суспільстві : не проблема, а реальність / А.С. Чачко // Вісн. кн. палати. – 2001. – С. 23–25

В статье рассматриваются общепедагогические проблемы гуманизации общеобразовательного процесса, которые отмечают приоритетность целей всестороннего развития личности будущего библиотечного специалиста. Конечной целью гуманизации образования определяется развитие профессиональной морально-духовной личности.

Ключевые слова: гуманизм, гуманизация образования, воспитание, профессиональная подготовка библиотечного специалиста, опыт преподавания, профессиональная самореализация, личностно-ориентированный подход, педагогическая этика, библиотечное общение, личность.

The article concerns the general pedagogical problems of the educational process which mark the priority of the objectives of the comprehensive development of the future library professionals. The development of professional, moral, and spiritual personality is called the final aim of humanization of higher education.

Key words: humanism, humanization of education, training, training of library-professionals, teaching experience, professional self-actualization, personally and oriented approach, pedagogical ethics, library communication, personality.

Отримано: 16.11.2012